

Bilaga D - Neuropsykologisk utredning som en del i utvidgad utredning

Enligt Socialstyrelsens rekommendationer bör neuropsykologiska test av kognitiva funktioner erbjudas vid utvidgad demensutredning eftersom det stärker den diagnostiska tillförlitligheten. Neuropsykologisk utredning ska genomföras av en legitimerad psykolog som bör vara vidareutbildad i neuropsykologi eller specialist i neuropsykologi.

Syfte

Syftet med psykometriska bedömningsinstrument är på ett objektivt sätt undersöka olika kognitiva domäner och funktioner. Neuropsykologiska test kan till skillnad från enklare kognitiva bedömningsinstrument upptäcka mer subtila kognitiva funktionsnedsättningar och därmed fånga tidiga tecken på en begynnande demensutveckling. En neuropsykologisk utredning ska också syfta till att differentiera kognitiva funktionsnedsättningar orsakade av demenssjukdom med kognitiva nedsättningar orsakade av andra tillstånd. Neuropsykologiska test kan också fungera som underlag för läkares bedömning kring medicinsk lämplighet för körkorts- och skjutvapeninnehav.

Utredning

Utredningen bör vanligen omfatta en undersökning av samtliga kognitiva domäner: allmänintellektuell förmåga, inlärning och minne, uppmärksamhetsfunktioner och visuospatiala förmågor, verbala funktioner, exekutiva funktioner samt social kognition.

Det är viktigt att undersöka psykosocial och emotionell funktion, psykiatriska symtom samt personlighet. Psykosocial och emotionell funktion kan vara påverkad utan att förmågan till social kognition är nedsatt. Dessa områden bör bedömas genom strukturerade intervjuer och skattningsskalor med både patient, anhöriga och närstående. Olika demenssjukdomar kan behöva utredas med olika bedömningsinstrument.

Frågor kring reliabilitet och validitet bör uppmärksammas när en frågeställning handlar om att mäta eventuell försämring över tid. Detta berör särskilt effekter av att genomföra samma test vid flera tillfällen vilket kan leda till att faktiska förändringar i positiv eller negativ riktning kan förbli oupptäckta på grund av en så kallad inlärningseffekt. Ett antal test finns i olika parallella versioner med syfte att minimera dessa effekter.

I de fall då utredningsresultaten inte är förenliga med andra undersökningsfynd eller personen själv eller anhöriga kan antas kunna nå ekonomiska eller andra fördelar genom att överdriva sina besvär och/eller erhålla låga resultat i utredningen bör särskilda metoder användas för att belysa trovärdigheten, både avseende symtomrapporteringen och de aktuella testresultaten.

Den neuropsykologiska utredningen är beroende av att de data som erhållits är valida och representativa för patientens kognitiva funktion. Det kan finnas situationer när en person eller anhörig inte är motiverade att prestera optimalt i utredningen. Detta kan ha flera orsaker men beror ofta på en oro och rädsla för negativa konsekvenser vid ett alltför gott utredningsresultat, till exempel ökade krav eller minskade möjligheter till stöd i vardagen. Vid dessa tillfällen bör den

utredande psykologen bedöma personens motivation med särskilda bedömningsinstrument för att garantera utredningens kvalitet och möjliggöra korrekt diagnostik och förslag på lämpliga åtgärder.

Utlåtande

Resultat som framkommer i den neuropsykologiska utredningen ska sammanfattas i ett utlåtande. Utlåtandet bör innehålla information kring aktuell frågeställning, bakgrundsinformation, metoder som har använts, observationer, resultat samt sammanfattning, bedömning och eventuellt rekommendationer.

Utlåtandet bör besvara frågeställningen om det föreligger kognitiv funktionsnedsättning och om det i sådant fall är förenligt med demenssjukdom eller om det bedöms finns andra orsaker. Språkliga beskrivningar av resultat kombineras med fördel med numeriska värden i löpande text eller i form av ett fristående dokument. Detta med syfte att möjliggöra bland annat eftergranskning och uppföljande utredning

Rekommenderade bedömningsinstrument

Valet av specifika bedömningsinstrument avgörs av vilka kognitiva domäner och funktioner som ska undersökas. Utredande psykolog ansvarar för att använda utifrån frågeställningen lämpliga bedömningsinstrument med god psykometrisk kvalitet. Bedömningsinstrument som är utvecklade för svenska förhållanden och har svenska normer av hög kvalitet bör användas i första hand. Eftersom demenssjukdom främst drabbar äldre är det viktigt att använda bedömningsinstrument som är normerade för äldre personer. Vissa bedömningsinstrument finns inte formellt översatta och normerade till svenska förhållanden. Utredande psykolog ansvarar då för att göra en kvalificerad bedömning om bedömningsinstrumentet ändå kan vara lämpligt.

Valet av bedömningsinstrument måste anpassas utifrån aktuell frågeställning och den enskilde patientens förutsättningar. Det är alltid den utredande psykologen som själv avgör vilka bedömningsinstrument som är lämpliga och ansvarar för att göra en sammanfattande helhetsbedömning.